

СЕКЦІЯ 11. ПОЛІТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Лисянський Павло Леонідович

аспірант 1-го курсу кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗОВНІШНІ ДЖЕРЕЛА РЕГІОНАЛЬНОГО СЕПАРАТИЗМУ В УКРАЇНІ

Регіональний сепаратизм як явище політичної дійсності почав оформлятися в Україні з часів становлення її незалежності та розпаду Радянського Союзу у 1991 р. Подальші активні прояви регіонального сепаратизму були обумовлені соціально-політичним конфліктом, пов'язаним з євро-інтеграційним вибором України під час Помаранчевої революції у 2004 році та Революції гідності у 2014 році. Все це, а також трагічні події, які переживає сьогодні українське суспільство, вимагають від наукового товариства теоретичного осмислення явища сепаратизму та відпрацювання механізмів запобігання його подальшого поширення на території нашої держави.

Сепаратизм потрібно розглядати, як складне багато-планове явище соціально-політичної дійсності [1, с. 128]. Підвищення або посилення сепаратистських настроїв серед населення країн може бути або інспіровано зовнішніми чинниками, або набути через бажання етнічної групи громадян певного регіону країни до реалізації права на самовизначення народів. Експерти та політологи різних країн сходяться в баченні того, що однією з головних причин сепаратистських конфліктів є недолік міжнародного законодавства. Так в ст. 1 п. 3 Статуту Організації Об'єднаних Націй закріплене «право народів на самовизначення», а у ст. 2 п. 4 «непорушність кордонів кожної країни члена ООН». Дані пункти суперечать між собою та створюють протиріччя, які призводять до політичних і військових конфліктів між державами та націями.

Розвиток регіонального сепаратизму в Україні перш за все пов'язаний з діями інших держав, які направлені на політичний вплив в середині нашої країни, кінцевою метою якого є євро-азійська інтеграція України. В статті «Донецький плацдарм» Кремля у добу Помаранчевої революції як полігон апробації стратегії антиукраїнського дискурсу», автор акцентує увагу саме

на зовнішньому факторі розвитку сепаратизму в Україні: «Москва остаточно переконалася, що сепаратизм в регіоні може бути інспірований лише зовнішніми чинниками, що спонукало її перейти до більш агресивних стратегій закріплення свого впливу» [2, с. 82]. З початку незалежності України не було зафіксовано діяльності громадських організацій, які б вели діяльність направлену на відокремлення одного чи декількох регіонів від України, але в той же час політичні партії та окремі політичні діячі користувалися ідеологією сепаратизму у своїй діяльності.

Сепаратизм прийнято поділяти на 2 види: релігійний та етнічний [3, с.4]. У першому випадку відбувається рух релігійної меншини за відділення, а у другому – певного етносу. Щодо релігійного сепаратизму, то в Україні не було жодного випадку, коли релігійні організації заявляли про сепаратистські наміри. Стосовно етнічного сепаратизму потрібно розуміти, що в Україні мешкають представники понад 100 націй. За даними останнього перепису населення в 2001 році національні меншини в Україні становили 22.2% від усіх жителів, а 77.8% від загальної кількості жителів становили українці. Але територіальне розміщення представників національних меншин не зосереджено в одному або декількох регіонах України, а навпаки, вони проживають групами по всій території України.

Якщо аналізувати політичні процеси, які стали передумовами розповсюдження сепаратистських намірів окремих політичних партій та акторов України, то можна зробити висновок, що процес сепаратизму був експортований до нашої країни. Так, наприклад, перший гучний сепаратистський захід відбувся у 2004 році у місті Северодонецьк Луганської області, а саме, відбувся перший Северодонецький з'їзд депутатів усіх рівнів, на якому були присутні представники південно-східних регіонів України, і де пролунали окремі заклики від'єднатися від України і створити свою Південно-Східну Українську Автономну Республіку. Перед організацію цього з'їзда передували низка подій у південно-східних регіонах України. Зокрема 26 листопада 2004 р. чергова сесія Луганської обласної ради більшістю голосів ухвалила рішення щодо створення Автономної Південно-Східної Української Республіки. Наступного дня луганські депутати звернулися до президента росії Володимира Путіна за підтримкою. 27 листопада позачергова сесія Харківської обласної ради ухвалила створити виконавчі комітети обласної та районних рад Харківської області та наділити їх повноваженнями органів державної влади. Головою обласного виконавчого комітету сесія обрала Євгена Кушнарьова. А ще у 2001 році в Україні відбулись місцеві вибори,

по результатам в південно-східних регіонах України в більшість органів виконавчої влади місцевого самоврядування була сформовано політичною партією «Партія регіонів» та «Комуністичною партією України», які в своїх політичних програмах прописували економічне та політичне співробітництво з рф. Тобто з'їзд у Сєверодонецьку складався з представників політичних партій, які просували ідеї плідної співпраці з рф. Політична криза 2004 року в решті решт була вирішена та процесів сецесії не відбулось.

Починаючи з 2008 року процеси сепаратизму в Україні посилюються через мережу некомерційних організацій російської федерації, які фінансуються через державний фонд рф під назвою «русский мир». У період з 2008 по 2014 рр. в Україні вже працює 14 «русских центров» [4, с. 21], які є партнерськими організаціями фонду «русский мир». Діяльність некомерційних організацій (далі – НКО) з рф в Україні була направлена на просування ідеології «русского мира» в південно-східних регіонах України. Паралельно з діяльністю російських НКО, реалізовувався проект транскордонного співробітництва під назвою «Єврорегіон», який значно підсилює сепаратистські настрої у прикордонних з росією регіонах України. Мета даного проекту полягала у сприянні міжрегіонального прикордонного співробітництва та територіальній інтеграції за допомогою проектних та інформаційних технологій. Загалом в Україні реалізовувались чотири проекти: «Єврорегіон Донбас», «Єврорегіон Ярославна», «Єврорегіон Дніпр», «Єврорегіон Слоожанщина». На практиці ці проекти полягали в «розмитті» кордонів між регіонами росії та України, які межують між собою. А їх фактичним результатом стала подальша політична євразійська інтеграція регіонів України до рф.

У 2014 році український уряд втратив контроль над частинами Луганської та Донецької областей, а також АР Крим. Якщо у випадку з Кримом відбулась класична анексія території, то у випадку з частинами Луганської та Донецької областей відбулась сецесія, яка була підтримана чисельними проросійськими мітингами. Цей процес отримав назву «Русская весна». Якщо враховувати той факт, що в Луганській та Донецькій областях проживали представники більш ніж 120 національностей, політичні процеси сецесії пройшли під гаслами політичних акторів рф та мали гасла щодо входження територій Луганської та Донецької областей до складу Росії, можна зробити висновок, що робота російських НКО, реалізація проектів «Єврорегіон», а також діяльність політичних партій, які просували ідеї

співробітництва з РФ, мали спільну мету, яка полягала в інтеграції південно-східних регіонів України до РФ.

Етнічний сепаратизм має певні індикатори, наприклад, якщо в певному регіоні країни проживає 50 і більше відсотків представників національної меншини, які висувають вимоги центральним органам влади щодо розширення повноважень місцевого самоврядування на території, де вони проживають. В Україні за весь час незалежності таких випадків етнічного сепаратизму не зафіксовано, але Україна втратила контроль над певною територією, саме через сепаратизм інспірований ззовні, тобто Україна зіштовхнулася з новим видом сепаратизму – зовнішнім. Мета зовнішнього сепаратизму полягає в приховуванні країни агресора, яка намагається дестабілізувати політичну ситуацію в певній країні або посягає на зміну територіальної цілості певної країни. Зовнішній сепаратизм це явище, яке є наслідком недоліка міжнародного права, яке гарантує право народам на визначення, а країнам гарантує територіальну цілісність, але процеси зовнішнього сепаратизму перетворюють ці гарантії на протиріччя.

Отже досліджуючи, політичні процеси в Україні, пов'язані з регіональним сепаратизмом, можна прийти до висновку, що їх головне джерело, яке призвело до втрати контролю Україною над територіями Луганської та Донецької областей та АР Крим у 2014 році знаходиться поза межами країни. Відповідно до цього можна стверджувати, що сепаратизм в Україні є інспірованим зовнішніми політичними силами, а його джерело слід шукати у центрах прийняття рішень зацікавлених країн.

Список використаних джерел

1. Хилько М. І. Сепаратизм: походження, сутність, різновиди. *Політичні науки «Гілея»*. 2019 №144 С. 128.
2. Хоменко О. І. «Донецький плацдарм» Кремля у добу Помаранчевої революції як полігон апробації стратегії антиукраїнського дискурсу. *Українознавство*. 2018. №3. С. 82.
3. Маслова Н. М., Мунтян П. П. Сепаратизм у сучасному світі: суть, причини та регіональні різновиди. *Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Кропивницький. 2018. С. 216.
4. Ястребова В.А., Віннік О. В. Русские центры в ОРДЛО: аналітичний звіт «Східної правозахисної групи». *Періодичне видання ГО «Східна правозахисна група*. 2021 С. 21.

Науковий керівник: д-р.політ.наук, професор Мамонтова Е.В.